

Осадчий В'ячеслав Володимирович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформатики і кібернетики
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Мелітополь, Україна

ORCID ID: 0000-0001-5659-4774

osadchyi@mdpu.org.ua

Василюк Олена Михайлівна

аспірантка кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

м. Дніпро, Україна

ORCID ID: 0000-0003-1821-347X

o.m.vasilyuk2021@gmail.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Анотація. Проблема важливості здоров'я сучасної людини обумовлює необхідність включення викладачів і студентів як учасників освітнього процесу у здоров'язбережувальну діяльність під час навчальної та професійної діяльності. Особлива роль у цьому процесі відводиться викладачу, який має вирішувати питання та здійснювати дії, що пов'язані із зміцненням та збереженням власного здоров'я та здоров'я студентів. Специфіка діяльності викладача іноземної мови, що пов'язана із тривалою і кропіткою роботою над великими обсягами текстової інформації, спонукає до з'ясування питання щодо здоров'язбережувальної компетентності як важливої складової його професійної компетентності. Питання вимагає розкриття та дослідження всіх його аспектів також у зв'язку із тим, що переважна більшість наукових досліджень присвячені формуванню здоров'язбережувальної компетентності учителів закладів загальної середньої освіти, а не викладачів закладів вищої освіти. У ході здійснення наукового пошуку було з'ясовано поняття здоров'я, що визначається як характеристика стану та гармонійного функціонування всіх складових індивідуального здоров'я людини (фізичного, психічного, соціального, духовного), позитивної взаємодії організму з оточуючим середовищем, що забезпечує його збереження й зміцнення. Визначено соціальну природу здоров'я, у зв'язку із чим, на нашу думку, викладач має вплив на процес здоров'язбереження на макрорівні, мезорівні та мікрорівні. Окреслено поняття «здоров'язбереження», «культура здоров'язбереження», «здоров'язбережувальні технології». На основі аналізу цих понять, уявлень про природу здоров'я та його структуру, а також аналізу трактувань здоров'язбережувальної компетентності учителя закладів загальної середньої освіти та специфіки діяльності викладача іноземної мови з'ясовано сутність і поняття

«здоров'язбережувальна компетентності викладача іноземної мови». Це уможливило подальші наукові пошуки щодо шляхів формування здоров'язбережувальної компетентності викладача іноземної мови.

Ключові слова: вища професійна освіта; здоров'язбережувальна компетентність; викладач іноземної мови, професійна компетентність.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Світові та національні тенденції інтенсифікації усіх сфер людської діяльності обумовлюють реформи в освіті України. У свої чергу це ставить високі вимоги до професіоналізму викладача, який має не лише на високому рівні здійснювати викладацьку та наукову діяльність, а й бути здатним сам піклуватися про своє індивідуальне здоров'я, підтримувати його, зберігаючи працездатність та творчу активність, та формувати у студентів культуру здорового і безпечного способу життя.

Питання здоров'язбереження постало нині досить актуально у зв'язку із кардинальними змінами у суспільстві, що відбулися в Україні за останні десятиліття, та несприятливою соціально-економічною й екологічною ситуацією. Ці зміни викликають ускладнення, що пов'язані з адаптацією викладачів до сучасних соціально-економічних умов інформаційного суспільства, та негативно впливають на фізичне і психічне здоров'я педагогів, що у свою чергу відображається на якості освітнього процесу.

Завдання здоров'язбереження у закладах вищої освіти часто покладають на викладачів фізкультури чи безпеки життєдіяльності. Разом із тим викладачі інших дисциплін також повинні володіти здоров'язбережувальною компетентністю, щоб під час освітнього процесу залучати студентів до здоров'язбережувальних технологій у житті та професійній діяльності.

Викладач іноземної мови також має сприймати власне здоров'я як стан, що залежить від його вміння розподіляти пріоритети на користь свого здоров'я і здоров'я студентів. Адже вивчення іноземної мови потребує від студентів великих зусиль, що пов'язані із вивченням великої кількості текстового матеріалу, складних правил граматики, заучуванням великих текстів та їх відтворенням. Все це вимагає від викладача розуміння індивідуальних особливостей студентів, їх стану здоров'я, для того, щоб якомога повніше реалізувати наявні у нього здатності до вивчення мови та завдання формування гармонійно розвиненої особистості. Ефективна педагогічна діяльність, що спрямована на забезпечення якісного вивчення студентами іноземної мови, можлива лише тоді, коли викладач буде володіти компетентністю щодо збереження і укріплення власного і студентського фізичного і психічного здоров'я.

Зважаючи на виникає завдання з'ясування сутності поняття здоров'язбережувальної компетентності викладача іноземної мови в українських та зарубіжних наукових дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважна більшість наукових досліджень присвячені формуванню здоров'язбережувальної компетентності учителів закладів загальної середньої освіти. Зокрема здоров'язбережувальну компетентність як важливу складову професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи в основній школі аналізували О. О. Безкопильний та А. М. Матусевич [1]. Вони наголошують, що важливим є ознайомлення студентів з найновішими відомостями щодо педагогічних технологій формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів, формування умінь та навичок здоров'язбережувальної діяльності; набуття культурно-оздоровчого досвіду, збагачення їх новими ідеями і технологіями; розробка і реалізація здоров'язбережувальних програм. Т. М. Осадченко, Л.С Малишева приділили увагу здоров'язбережувальній компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Ю.А. Вдовиченко [2], зосереджуючи дослідження на здоров'язбережувальній компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії, зазначає, що вона є необхідною умовою успішної професійної діяльності сучасного педагога, котрий працює в умовах різноманітних екологічних проблем, модернізації

суспільства, поширення явищ нездорового способу життя. Слушною є думка науковця, що сучасний педагог має знати і вміти визначати реальний рівень духовного, соціального, психічного, фізичного розвитку учнів (дітей) класу (групи), прогнозувати результат своєї діяльності, обирати із уже відомих, конструювати або виробляти єдину виховну технологію, яка б забезпечила особистісне зростання вихованців.

Цілком природно науковці широко висвітлюють у науковій літературі різні аспекти формування здоров'язбережувальної компетентності учителів охорони здоров'я. В. М. Успенська [3] на основі аналізу сукупності складових професійної компетентності вчителя основ здоров'я виокремила особливості його здоров'язбережувальної компетентності, що стосується двох взаємозалежних тісно переплєтених переконань: дбати про здоров'я дітей, як про власне та дбати про власне здоров'я, як про здоров'я вихованців. С. А. Новописьменний, Н. А. Дмитренко [4] розширюють це поняття, виокремлюючи такі здатності, якими має володіти учитель основ здоров'я: застосовувати знання та навички з медичних, педагогічних та психологічних методів впливу на педагогічний колектив та колектив вихованців, надати долікарську допомогу під час раптових серцево-судинних захворювань та порушень діяльності дихальної системи, надавати долікарську допомогу під час кровотеч, надати долікарську допомогу під час травм опорно-рухового апарату, проводити профілактику поширення інфекційних хвороб, надавати долікарську допомогу в умовах епідемії ВІЛ, надавати рекомендації щодо ведення здорового способу життя, виконувати загальний класичний масаж, самомасаж та саморегуляцію. Деякі із зазначених здатностей, на нашу думку, більше властиві медичному працівнику, а не учителю, зокрема й основ здоров'я.

Не лише питанням сутності та структури здоров'язбережувальної компетентності учителів закладів загальної середньої освіти присвячені праці науковців. Питання її розвитку розглядали Т. Плачинда та Т. Железнова [5], які запропонували модель розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя основної школи у системі післядипломної освіти, що передбачає визначення організаційно-педагогічних умов для вдосконалення здоров'язбережувальної діяльності педагога ЗЗСО II ступеня з метою забезпечення позитивної динаміки розвитку його здоров'язбережувальної компетентності.

Загалом слід зазначити, що в українській науковій дослідженні не достатньо приділено уваги проблемам здоров'язбережувальної компетентності. Це засвідчує зроблений нами аналіз пошукових результатів у Google Академії та базі наукової періоди України Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Адже за запитом «здоров'язбережувальна компетентність» у базі Google Академії було знайдено 1 170 результатів та 2 700 за запитом «здоров'язбережувальної компетентності». У базі наукової періоди України за запитом «здоров'язбережувальна компетентність» знайдено 10 документів, а за запитом «здоров'язбережувальної компетентності» – 73. Засобами пошукової системи Google знайдено 17 авторефератів дисертаційних досліджень, що присвячені здоров'язбережувальній компетентності, одне з них на здобуття доктора педагогічних наук, інші кандидата педагогічних наук (доктора філософії). Проте дисертаційне дослідження, що було б присвячене здоров'язбережувальній компетентності викладача іноземної мови, серед української наукової джерельної бази не було знайдено.

Мета статті. Отже метою дослідження є аналіз українських та іноземних наукових праць з метою вивчення сутності поняття здоров'язбережувальної компетентності викладача, та визначення поняття здоров'язбережувальної компетентності викладача іноземної мови.

2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

У контексті аналізу сутності поняття здоров'язбережувальна компетентність зосередимо увагу на працях українських та зарубіжних науковців. Для досягнення поставленої мети використовувались такі методи: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукової літератури та Інтернет-джерел.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інтенсифікація освітнього процесу, використання нових форм та інформаційних технологій навчання, збільшення обсягу навчальної інформації спричинює значне зростання кількості студентів, які не здатні повністю адаптуватися до навантажень. Як наслідок цього – зниження імунітету, зростання кількості захворювань, низький рівень навчальної активності, низька результативність навчання. Основна проблема викладачів у професійній діяльності також пов'язана зі інтенсифікацією життя та праці й відповідно значним навантаженням, що спричинює зниження професійної активності й мотивації до якісного викладання та викликає загрози для фізичного та психічного здоров'я. Здоров'я є однією з умов ефективної навчальної та професійної діяльності суб'єктів освітнього процесу. Крім того, воно становить головну динамічну основу продуктивності всіх аспектів загального добробуту людини.

Здоров'я визначається як характеристика стану та гармонійного функціонування всіх складових індивідуального здоров'я людини (фізичного, психічного, соціального, духовного), позитивної взаємодії організму з оточуючим середовищем, що забезпечує його збереження й зміцнення [6]. К. Бурс розглядаючи здоров'я як теоретичне поняття, визначає його як відсутність хвороби, статистичну нормальність функцій, тобто здатність виконувати всі типові фізіологічні функції з принаймні типовою ефективністю [7]. Отже науковець проводить паралель між здоров'ям людини й її ефективністю у професійній діяльності.

Здоров'я як соціальне поняття розглядали О. Льюїс, І. Корнієнко, Н. Бутенко, Г. Жара та ін. Зокрема Г. Жара [8] на основі вивчення соціальних аспектів освітньої політики різних країн як основи для формування індивідуального здоров'язбереження вчителів зробила висновок, що вони більшою мірою спрямовані на: забезпечення якісної підготовки педагогічних кадрів, соціальної адаптації молодих вчителів у професії та неперервного професійного розвитку вчителя від моменту первинної профорієнтації і до виходу на пенсію; впровадження різного роду заохочень, моральних та матеріальних стимулів; забезпечення достатньої можливості для відновлення здоров'я та життєвих сил вчителів шляхом корекції навчального навантаження, забезпечення подовжених відпусток тощо.

Зважаючи на соціальну природу здоров'я, слід зазначити, що викладач має вплив на процес здоров'язбереження на різних рівнях: на макрорівні – від його дій щодо вакцинації, виявлення туберкульозу та інших небезпечних для суспільства захворювань залежить не лише його здоров'я, а й студентів; на мезорівні, де об'єктом здоров'язбережувальних практик є групи та спільноти, викладач, будучи членом робочого колективу, є відповідальним за погіршення умов праці, здоровий спосіб життя, поширення хвороб, а також психологічний клімат у трудовому колективі та позитивну взаємодію з іншими групами (студенти, батьки, працівники інших підрозділів закладу вищої освіти); на мікрорівні – це індивідуальне здоров'я викладача, як фізичне так і психічне, що залежить від того, яких позитивних здоров'язберігаючих практик він дотримується, не вдаючись до на девіантних форм і стилів життя, що згубно впливають на здоров'я людини. Тут доцільно згадати ще нові залежності, що з'явилися в епоху цифровізації і впливають на стан здоров'я людини.

Цифрові пристрої та формати відкривають захоплюючий світ можливостей, потенційно дозволяючи викладачу використовувати їх у навчальному процесі для різноманітних цілей: цифрового представлення та візуалізації навчального матеріалу, урізноманітнення варіантів подачі навчального матеріалу та способів взаємодії з ним студентів, автоматизації процесу контролю та збирання освітньої статистики тощо. Проте тривале проведення часу за цифровими пристроями (персональний чи планшетний комп'ютером, смартфон, окуляри віртуальної реальності) може спричинити цифрову, комп'ютерну, віртуальну чи Інтернет-залежність. На цьому наголошує низка науковців: Є. О. Неведомська, В.В. Пасько, П. П. Шевченко, С.М. Карпов, А. О. Фогель, О. Г. Присяжнюк та ін. У результаті тривалого проведення часу за мобільними телефонами можуть виникнути фізичні симптоми – підвищення або зниження ваги тіла, головні болі та біль у спині, біль у зап'ясті, втома, сухі очі, проблеми із зором, безсоння, проблеми гігієни. Також випромінювання мобільних пристроїв

негативно впливає на нервову систему людини, утворення ракових пухлин, значне підвищення ризику захворювання на лейкемію, катаракту, порушення функцій щитовидної залози, хвороби Альцгеймера, захворювань серцево-судинної системи, органів зору. Тому викладач має розуміти межі власного навантаження (як робочого так і цифрового) та брати до уваги навантаження студентів, яке він пропонує у процесі опанування навчальними дисциплінами, щоб не погіршити як власний стан здоров'я так стан здоров'я студентів.

Отже, очевидно, що тема здорового способу життя та здоров'язбереження наразі актуалізується не лише комплексного характеру самого здоров'я та в силу системного бачення проблеми здоров'я, а й сучасними процесами, що відбуваються в суспільстві, включаючи проблеми, що пов'язані з епідемією коронавірусної хвороби [9]. Разом із тим поняття здоров'язбереження стало актуальним в останні десятиліття завдяки розумінню важливості проблем, що пов'язані із здоров'ям і працею. Науковці трактують його з різними уточненнями та дотичними смислами. Ю.І. Палічук [10] під здоров'язбереженням розуміє процес збереження і зміцнення здоров'я, спрямований на перетворення інтелектуальної й емоційної сфер особистості студента, підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших на основі усвідомлення студентом особистої відповідальності.

Г. І. Корж піднімає питання ціннісного ставлення до здоров'я, адже на жаль, сучасна студентська молодь буде своє майбутнє, не маючи розвинутого ціннісного ставлення до власного здоров'я та не усвідомлюючи потреби у піклуванні про нього. Тому розвиток ціннісного та відповідального ставлення до здоров'я у студентської молоді варто розглядати як цілісний педагогічний процес, спрямований на побудову системи цінностей, у якій життя та здоров'я молодої людини стають домінуючими та займають найвищі рівні в ієрархії цінностей, а в її основу покладено знання про сутність здоров'я, усвідомлення власної ролі у збереженні та зміцненні здоров'я [11, с. 28-29]. Поняття ціннісного ставлення до здоров'я тісно пов'язане із поняттям культури здоров'язбереження. У контексті нашої проблеми дослідження важливим є розуміння культури здоров'язбереження майбутнього фахівця як високого рівня ціннісних орієнтацій, знань, умінь, навичок та способів дій щодо збереження свого здоров'я, який постійно виявляється у способі життя студента та його світогляді, а також формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутнього фахівця – процес, у ході якого відбувається розвиток рефлексії особистості, стимулів, ціннісних світоглядних орієнтацій щодо збереження здоров'я, усвідомлення себе гармонійною людиною, яка не тільки володіє необхідними знаннями, вміннями та навичками щодо збереження свого здоров'я, а й постійно свідомо займається культивуванням особистісного здорового способу життя [12].

Серед науковців поширеним є поняття здоров'язбережувальних технологій. Зокрема Н. Г. Бишавець зазначає, що здоров'язбережувальні технології ґрунтуються на принципах здоров'язбережувальної педагогіки, відмінна риса якої – пріоритет здоров'я з-поміж інших напрямів навчально-виховної роботи [13]. Більш широке розуміння здоров'язбережувальних технологій надано у дослідженні Ю.І. Палічука, який надає таке визначення поняттю «педагогічна здоров'язбережувальна технологія» – синонім до процесу формування здорового способу життя, культури здоров'я, валеологічної освіти, як медичні або гігієнічні засоби, як фізкультурно-оздоровчі технології. На його думку, здоров'язбережувальні технології за характером діяльності основних суб'єктів умовно поділяють на вузькоспеціалізовані та комплексні. До вузькоспеціалізованих належать такі здоров'язбережувальні технології: медичні (технології профілактики захворювань, корекції і реабілітації соматичного здоров'я, санітарно-гігієнічної діяльності); освітні (сприяють збереженню здоров'я в процесі навчання і виховання); соціальні (технології організації здорового способу життя, профілактики і корекції девіантної поведінки); психологічні (технології профілактики і психокорекції психічних відхилень особистісного та інтелектуального розвитку) [10].

Зважаючи на актуальність проблем здоров'язбереження багато науковців присвятили свої дослідження формуванню здоров'язбережувальної компетентності педагогів. Адже вони

поряд з батьками і суспільством допомагають молодому поколінню усвідомити значення здоров'я у своєму житті та оволодіти навичками ведення здорового способу життя, показуючи приклад суб'єктності та компетентності у цьому питанні. Необхідно, щоб компетентнісний підхід до створення здоров'я збереження відповідав об'єктивним потребам усіх учасників освітнього процесу. Від компетентні викладача у питаннях культури здоров'я залежить формування уявлення студентів про здоровий спосіб життя.

Сучасні дослідження більшою частиною охоплюють питання формування здоров'язбережувальної компетентності учителів та учнів. Зокрема Л.С. Малишева присвятила наукову працю проблемі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу, Т. М. Миронюк – формуванню здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів біологія засобами інноваційних технологій в умовах освітнього середовища вищого навчального закладу, С.В. Єлізарова – формуванню готовності майбутніх учителів основ здоров'я до здоров'язбережувальної діяльності у взаємодії школи та сім'ї, О.А. Ландо – процесу управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах. Питання розвитку здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів у системі післядипломної освіти висвітлювали Н. М. Поліщук, Є.В. Кочерга, Т.П. Железнова. Науковцями визначено організаційно-педагогічні умови, моделі, методика формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів, а також подано різні тлумачення здоров'язбережувальної компетентності:

1) здоров'язбережувальна компетентність учителя основної школи – міжпредметне особистісне утворення, інтегральної характеристики педагога, яка включає знання, вміння, навички, особистісні якості, вмотивованість, досвід та визначає його здатність здійснювати професійну діяльність на засадах здоров'язбереження (Т.П. Железнова) [14];

2) здоров'язбережувальна компетентність учителя хімії – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначають здатність організувати безпечне освітнє середовище, дотримуватися здорового способу життя, зберігати особисте фізичне і психічне здоров'я, здійснювати профілактично-просвітницьку роботу щодо безпечного поводження із хімічними сполуками і матеріалами у процесі провадження освітнього процесу з хімії (Є.В. Кочерга) [15];

3) здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів початкової школи – інтегративне особистісне утворення, що дозволяє усвідомлено, самостійно й ефективно обирати і реалізовувати власну здоров'язбережувальну траєкторію як життєву позицію та виявляється у здатності майбутнього вчителя вирішувати проблеми і завдання здоров'язбереження, реалізувати особистісну та професійну перспективи (Л.С. Малишева) [16];

4) здоров'язбережувальна компетентність – інтегративна якість особистості, що включає сукупність знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; мотиви, що мають здоров'язбережувальну спрямованість щодо себе та навколишнього світу і спонукають до ведення здорового способу життя; потреби в освоєнні способів збереження власного здоров'я, орієнтованих на самопізнання та самореалізацію (Т.М. Миронюк) [17];

5) здоров'язбережувальна компетентність майбутнього учителя початкової школи – сукупність знань, умінь, навичок, цінностей і досвіду практичної діяльності з питань культури здоров'я та здорового способу життя, важливих для здійснення ефективної здоров'язбережувальної діяльності (О.А. Ландо) [18].

К. П. Осадчою [19] розмежовано поняття здоров'язберігаюча, валеологічна та працезохоронна компетентність у контексті компетентнісного підходу: здоров'язберігаюча компетентність – інтегральна якість особистості, яка проявляється у загальній здатності та готовності до здоров'язберігаючої діяльності, що ґрунтується на інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження фізичного, соціального,

психічного та духовного здоров'я – свого та оточення (О.Є. Антонова, Н.М. Поліщук); валеологічна компетентність – складова життєвої компетентності, яка проявляється в знаннях, цінностях і мотивах, валеологічній позиції, діяльності щодо оздоровлення себе і своїх вихованців (О.С. Авраменко); працезахоронна компетентність – стан, що характеризується наявністю знань, умінь, навичок, досвіду та особистісних якостей, які дозволяють фахівцю успішно здійснювати діяльність з охорони праці, а формується вона лише в процесі діяльності (навчальної, квазіпрофесійної, практичної) (О. С. Авраменко).

Під здоров'язбережувальною компетентністю майбутніх фахівців з цивільної безпеки Г. І. Корж розуміє здатність особистості підтримувати та зберігати власне фізичне, психічне та духовне здоров'я, в основу якої покладено знання, вміння і навички здоров'язбереження, дотримання здорового способу життя, усвідомлення значення власного здоров'я для повноцінного життя та різних видів діяльності, в тому числі й професійної, а також відведення власному здоров'ю пріоритетності в особистісній системі цінностей [11, с. 47].

Проте у наукових працях можна зустріти тлумачення поняття «здоров'язбережувальна компетентність соціальних педагогів» як наявності емоційної стійкості, високої працездатності, здатності протистояти емоційним перенавантаженням та готовності самовдосконалювати власне здоров'я і створювати здоров'язбережувальне середовище у професійній діяльності [20].

Науковці звертають увагу на те, що здоров'язберігаюча компетентність є важливою складовою професійної компетентності сучасного фахівця. Дотримуючись цього ми також вважаємо, що здоров'язберігаюча компетентність має бути у структурі професійної компетентності майбутнього викладача іноземної мови.

Здоров'язбережувальна компетентність викладача іноземної мови найважливіша складова його професійної культури, що вимагає здобуття психологічних, медичних, валеологічних, працезахоронних педагогічних знань та практичних педагогічних навичок у питаннях раціональної організації навчального процесу, розробки та впровадження здоров'язберігаючого змісту навчання і здоров'язберігаючих технологій. Як зазначає О. Г. Ткачук, здоров'язбережувальна компетентність характеризується інтеграцією теоретичної та практичної діяльності особистості, яка передбачає вміння розуміти закономірності взаємодії організму з навколишнім середовищем, визначати рівень фізичного розвитку та оцінювати стан соматичного здоров'я особистості, формування ціннісного ставлення до здоров'я, його збереження та зміцнення як результату професійної діяльності [21].

Проте незважаючи на велику кількість наукових праць щодо проблеми збереження та зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу, у дослідженнях не достатньо вивчені питання формування здоров'язберігаючої компетентності викладача іноземної мови. Зважаючи на те, що більшість науковців схильні об'єднувати у розумінні здоров'язберігаючої компетентності різні аспекти здоров'язбереження, а також те, що викладач має опікуватися питаннями не лише свого здоров'я, а й студентів, то ми відмічаємо інтегративний характер цієї компетентності. Також з аналізу трактувань здоров'язберігаючої компетентності, можна зробити висновок про те, що ця компетентність відноситься і до особистісної, і до професійної сфери викладача. Спираючись на думку про те, що здоров'язберігаюча компетентність включається у структуру педагогічної компетентності (В. М. Василюк, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, Л. М. Мігіна, Л. А. Петровська та ін.), ми вважатимемо, що здоров'язберігаюча компетентність сучасного викладача іноземної мови є важливою складовою його професійної компетентності. Візьмемо до уваги також те, що здоров'язбережувальний підхід до організація навчання та виховання студентів закладу вищої освіти передбачає реалізацію принципів здорового способу життя, що базуються на психолого-педагогічних та медико-екологічних засадах, спрямованих на збереження духовного, психічного, соціального та фізичного складових здоров'я (Ю.Б. Мельник). Отже, все це дозволяє нам вивести поняття здоров'язбережувальної компетентності викладача іноземної мови: інтегративна професійно-

особистісна якість викладача іноземної мови, що визначає його здатність кваліфіковано здійснювати діяльність зі здоров'язбереження всіх суб'єктів освітнього процесу в професійному та особистісному аспектах на основі знань, умінь та вдосконалення професійно значущих особистісних якостей.

Слід наголосити на специфічності здоров'язберігаючої компетентності викладача іноземної мови, який має велику увагу приділяти створенню психологічного клімату на заняттях зі студентами та підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови, а також звертати увагу на індивідуальні особливості студентів, плануючи навчальне навантаження.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналізуючи сучасний стан зацікавленості суспільства до проблем здоров'язбереження, ми переконані, що викладачу іноземної мови в умовах сьогодення не обійтися без знань щодо педагогічних та психологічних основ здоров'язберігаючої діяльності, без всебічної поінформованості та компетентності у питаннях, що пов'язані із здоров'ям у житті та професійній діяльності, без усвідомлення важливості і цінності особистого здоров'я та здоров'я свої підопічних – студентів. На основі визначення понять «здоров'я», з'ясовано його соціальну природу та те, що існує тісний зв'язок між здоров'ям людини й її ефективністю у професійній діяльності. У зв'язку із цим виділено вплив викладача на кожному з трьох рівнів здоров'язбереження: макрорівень, мезорівень та мікрорівень. Ґрунтуючись на уявленні про компетентність як інтегральне утворення, структуру здоров'я (духовне, психічне, соціальне, фізичне), а також на аналізі трактувань здоров'язбережувальної компетентності у ході дослідження нами подано визначення поняття «здоров'язберігаючої компетентності викладача іноземної мови». Це дозволить у подальших дослідженнях з'ясувати сутність та шляхи процесу формування здоров'язберігаючої компетентності викладача іноземної мови у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Безкопильний О. О., Матусевич А. М. Здоров'язбережувальна компетентність як важлива складова професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи в основній школі. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. 2017. Вип. 3. С. 107-111.
- [2] Вдовиченко Ю. Здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії. Збірник наукових праць ЛОГОС. Multidisziplinäre Forschung: Perspektiven, Probleme und Muster. 2021. Band 2. С. 32-33. <https://doi.org/10.36074/logos-09.04.2021.v2.08>.
- [3] Успенська В. М. Здоров'язбережувальна компетентність учителя з основ здоров'я та шляхи її розвитку. Вісник післядипломної освіти. 2010. № 2. С. 140-149.
- [4] Новописьменний С., Дмитренко Н. Формування базових компетентностей майбутніх учителів основ здоров'я. Українська професійна освіта. 2019. № 5. С. 83-90.
- [5] Плачинда Т., Железна Т. Здоров'язбережувальна компетентність вчителів основної школи. Актуальні проблеми вищої професійної освіти : збірник наукових праць. К. : НАУ, 2021. С. 63-64.
- [6] Мельник Ю.Б. Класифікація «здоров'я» на підґрунті системного підходу. Вісник Харківського національного університету серія «Валеологія: сучасність і майбутнє». 2011. № 951 С. 76-81.
- [7] Boorse C. Health as a Theoretical Concept. Philosophy of Science. 1977. Vol. 44 (4). С. 542– 573. <https://doi.org/10.1086/288768>.
- [8] Жара Г. І. Соціальні аспекти формування індивідуального здоров'язбереження вчителя у сучасному освітньому вимірі. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2015. № 129 (3). С. 132-135.
- [9] Осадча К., Осадчий В., Круглик В. Роль інформаційно-комунікаційних технологій під час епідемій: спроба аналізу. Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. 2020. № 8(1). С. 62-82. <https://doi.org/10.32919/uesit.2020.01.06>.
- [10] Палічук Ю. І. Педагогічні здоров'язбережувальні технології в системі підготовки фахівців економічного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 23 с.
- [11] Корж Г. І. Розвиток ціннісного ставлення до власного здоров'я у майбутніх фахівців з цивільної безпеки : дис. доктора філософії : 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Львів, 2020. 232 с.

- [12] Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. КД Ушинського. 2011. № 1-2. С. 212-222.
- [13] Бишавець Н. Г. Здоров'язбережувальна технологія навчання майбутніх учителів фізичної культури в умовах інформатизації освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). Луцьк, 2018. 23 с.
- [14] Железна Т. П. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Кропивницький, 2019. 23 с.
- [15] Кочерга Є. В. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2021. 21 с.
- [16] Малишева Л. С. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічного коледжу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 2018. 24 с.
- [17] Миронюк Т. М. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів біології засобами інноваційних технологій в умовах освітнього середовища вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Умань, 2017. 20 с.
- [18] Ландо О. А. Управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 – теорія та методика управління освітою. Київ, 2015. 21 с.
- [19] Осадча К. П. Формування працезохоронної компетентності майбутніх учителів в умовах змішаного навчання. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 40. Т. 2. С. 291-297.
- [20] Лехолетова М. М. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київ, 2018. 22 с.
- [21] Ткачук О. Г. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2019. 274 с.

HEALTH COMPETENCE OF A MODERN TEACHER OF THE FOREIGN LANGUAGE AS AN IMPORTANT COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE

Osadchy Viacheslav Volodymyrovych

Doctor of Science, Professor, Head of the Department of the Computer Science and Cybernetics
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
ORCID ID: 0000-0001-5659-4774
osadchy@mdpu.org.ua

Vasilyuk Olena Mykhailivna

graduate student of the Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work
Alfred Nobel University
ORCID ID: 0000-0003-1821-347X
o.m.vasilyuk2021@gmail.

Abstract. The problem of the importance of modern human health necessitates the inclusion of teachers and students as participants in the educational process in health activities during educational and professional activities. A special role in this process is given to the teacher, who has to solve problems and take actions related to strengthening and maintaining their own health and the health of students. The specifics of a foreign language teacher's activity, which are associated with long and painstaking work on large amounts of textual information, prompt to clarify the issue of health competence as an important component of his professional competence. The issue requires the disclosure and research of all its aspects also due to the fact that the vast majority of research is devoted to the formation of health competence of teachers of general secondary education, rather than teachers of higher education. In the course of scientific research, the concept of health was clarified, which is defined as a characteristic of the state and harmonious functioning of all components of individual human health (physical, mental, social, spiritual), positive interaction of the organism with the environment. and strengthening. The social nature of health has been determined, and in our opinion, the teacher has an impact on the process of health care at the macro, meso and micro levels. The concepts of "health", "health culture", "health technologies" are outlined. Based on the analysis of ideas about the nature of health and its structure, as well as on the analysis of interpretations of health competence of teachers of general secondary education and the specifics of foreign language teacher, the essence and concept of "health competence of foreign language teacher". This allows for further research on ways to develop the health competence of a foreign language teacher.

Key words: professional education; health competence; foreign language teacher, professional competence.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bezcopyl'nyy O. O., Matusyevych A. M. Health competence as an important component of the professional readiness of future physical education teachers to work in primary school. *Naukovi zapysky Berdyans'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohichni nauky.* 2017. Vol 3. pp. 107-111. (in Ukrainian)
- [2] Vdovychenko Yu. Health-preserving competence of future teachers of music art and choreography. *Zbirnyk naukovykh prats' ΛΟΓΟΣ. Multidisziplinäre Forschung: Perspektiven, Probleme und Muster.* 2021. Band 2. pp. 32-33. <https://doi.org/10.36074/logos-09.04.2021.v2.08>. (in Ukrainian)
- [3] Uspens'ka V. M. Health-preserving competence of a teacher of the basics of health and ways of its development. *Visnyk pisyadyplomnoyi osvity.* 2010. Vol 2. pp. 140-149. (in Ukrainian)
- [4] Novopys'mennyi S., Dmytrenko N. Formation of basic competencies of future teachers of basics of health. *Ukrayins'ka profesiyna osvita.* 2019. No 5. pp. 83-90. (in Ukrainian)
- [5] Plachynda T., Zhelyeznova T. Health-preserving competence of primary school teachers. *Aktual'ni problemy vyshchoyi profesiynoyi osvity : zbirnyk naukovykh prats'. K. : NAU, 2021.* pp. 63-64. (in Ukrainian)
- [6] Mel'nyk Yu.B. Classification of "health" based on a systems approach. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu seriya «Valeolohiya: suchasnist' i maybutnye».* 2011. No 951 pp. 76-81. (in Ukrainian)
- [7] Boorse C. Health as a Theoretical Concept. *Philosophy of Science.* 1977. Vol. 44 (4). C. 542– 573. <https://doi.org/10.1086/288768>.
- [8] Zhára H. I. Social aspects of the formation of individual health of the teacher in the modern educational dimension. *Visnyk Chernihivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohichni nauky. Fizychno vykhovannya ta sport.* 2015. No 129 (3). pp. 132-135. (in Ukrainian)
- [9] Osadcha K., Osadchyi V., Kruhlyk V. The role of information and communication technologies during epidemics: an attempt at analysis. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology.* 2020. No 8(1). pp. 62-82. <https://doi.org/10.32919/uesit.2020.01.06>. (in Ukrainian)
- [10] Palichuk Yu.I. Pedagogical health-preserving technologies in the system of training specialists of economic profile: author's ref. dis. ... Cand. ped. Science: 13.00.04. Ternopil, 2011. 23 p. (in Ukrainian)
- [11] Korzh G.I. Development of values to one's own health in future civil security specialists: dis. Doctor of Philosophy: 015 Vocational education (by specializations). Lviv, 2020. 232 p. (in Ukrainian)
- [12] Bashavets N.A. Theoretical and methodological principles of forming a culture of health care as a worldview of students of higher economic educational institutions. *Naukovyy visnyk Pivdennoukrayins'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. K. D. Ushyns'koho.* 2011. No 1-2. pp. 212-222. (in Ukrainian)
- [13] Byshavets N.G. Health-preserving technology of training future teachers of physical culture in the conditions of informatization of education: author's ref. dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.02 - theory and methods of teaching (physical culture, basics of health). Luts'k, 2018. 23 p. (in Ukrainian)
- [14] Zheleznova T.P. Development of health-preserving competence of primary school teachers in the system of postgraduate education: author's ref. dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.04 - Theory and methods of vocational education. Kropyvnytskyi, 2019. 23 p. (in Ukrainian)
- [15] Kocherga E.V. Development of health-preserving competence of chemistry teachers in postgraduate education institutions: author's ref. dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.04 - Theory and methods of vocational education. Kyiv, 2021. 21 p. (in Ukrainian)
- [16] Malisheva L.S. Formation of health-preserving competence of future primary school teachers in the educational process of pedagogical college: author's ref. dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.04 - Theory and methods of vocational education. Odessa, 2018. 24 p. (in Ukrainian)
- [17] Mironyuk T.M. Formation of health-preserving competence of future biology teachers by means of innovative technologies in the educational environment of a higher educational institution: author's ref. dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.04 - Theory and methods of vocational education. Uman, 2017. 20 p. (in Ukrainian)
- [18] Lando O.A. Management of the formation of health-preserving competence of future primary school teachers in pedagogical colleges: author's ref. dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.06 - Theory and methods of education management. Kyiv, 2015. 21 p. (in Ukrainian)
- [19] Osadcha K.P. Formation of labor protection competence of future teachers in the conditions of blended learning. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk.* 2021. Vol. 40 (2). pp. 291-297. (in Ukrainian)
- [20] Lekholetova M.M. Formation of health-preserving competence of future social pedagogues in the process of professional training: author's ref. dis. ... Cand. ped. Sciences 13.00.05 - social pedagogy. Kyiv, 2018. 22 p. (in Ukrainian)
- [21] Tkachuk O.G. Formation of health-preserving competence of future doctors in the educational process of physical education: dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.04 - Theory and methods of vocational education. Kyiv, 2019. 274 p. (in Ukrainian)